

چند و چون دیدارهای خانوادگی در نهادهای «شبه خانواده»

قوانین بهزیستی برای پیشگیری از انتشار کرونا در خانه‌های فرزندان ادامه دارد

تکتم جاوید
t.javid@shahrarnews.ir

«شبه‌خانواده» یا به‌عبارتی فضایی شبیه خانواده، همان محیط‌هایی هستند که راهاندازی شده‌اند تا محل امنی برای کودکان و نوجوانانی باشند که زیر سقف خانه واقعی خود امنیتی نداشتند و مانند کنار والدینشان دل‌پاره‌آور بود و ناممکن. موقعیت این مراکز همچون شرایط عادی زندگی یک کودک شبیه‌سازی شده است؛ در نهایت با تعداد ۲۰ کودک و نوجوان اداره می‌شود، بدون تابلو و نشانه مشخصی که شما در محله خود متوجه

● تا ۱۸ ساله‌هایی دور از خانواده پراسپب کودکان زیر پوشش و مراقبت بهزیستی اگر یک‌روزه تا سه‌ساله باشند، در شیرخوارگاه حضرت علی(ص) نگهداری می‌شوند که یک نهاد دولتی است اما اگر سه تا هجده‌ساله باشند به خانه فرزندان که در سیستم اداری بهزیستی به مراکز شبه‌خانواده مشهور هستند، فرستاده و با مسئولیت خصوصی اداره می‌شوند. فرزندان نگهداری شده چند دسته هستند: نزدیک به ۷۵ تا ۸۰ درصد جمعیت این فرزندان بدسرپرستانند که به دلایلی همچون متارک‌سه والدین و نپذیرفتن همسر جدید به این مکان منتقل می‌شوند. فساد اخلاقی والدین، پدر و مادری که جزو معاندان متجاهر هستند و مواردی دیگر با حکم دادگاه به این مراکز سپرده می‌شوند و آن قدر مهمان این خانه‌ها می‌مانند که فرزند خانهای شوند یا به هجده‌سالگی برسند و استقلال پیداکنند و وارد جامعه شوند.

● دلنگانی برای ملاقات بچه‌ها

گاوپی‌گاه پیام‌ها و درخواست‌هایی می‌رسد که خبر از نگرانی خانواده‌های این کودکان در درباره پیشگیری از ملاقات‌ها دارد. خواهر یکی از این کودکان در پیامش نوشته است: «تورو خدا فکری هم برای بچه‌های مراکز بهزیستی کنید. التماستون می‌کنم، من خواهرم از دی ماه پارسال ندیدم؛ فقط می‌تونم تلفنی باهاش حرف بزنم. اونم پلاکتش تموم شده. یکسره بی‌تابی می‌کنه. تا کی باید بچه‌ها چشم انتظار بمونن که کرونا تموم بشه؟ با این اوضاع اون بچه‌ها داغون می‌شن از دوری خانواده‌ها. به راه‌حلی بذارن تا بتونیم بیاریمشون مرخصی.»

طبیعی است که مراکز نگهداری از این کودکان هم مانند هر مرکز دیگری به‌دلیل تجمع افراد مهمی برای انتشار ویروس خوددیده و نوجوان آرسوی آنان یا بازگشت یک کودک، دیگر کودکان و پرسنل را در معرض بیماری قرار می‌دهد؛ بر همین اساس پروتکل‌های خاصی برای رفت‌وآمد و ملاقات‌های آنان با خانواده‌هایشان پیش‌بینی شده که ممکن است باعث دلنگانی خانواده‌ها و کودکان شود.

● یک‌ششم مراکز شبه‌خانواده کشور در استان

پیش از توضیح نمائنده‌ای از بهزیستی استان، لازم است بدانیم هم‌اکنون چند مرکز شبه‌خانواده یا خانه فرزندان و چه تعداد کودک و نوجوان آرسوی آنان مدیریت می‌شود. باوجودی که هفته گذشته، سعید بابایی، مدیرکل دفتر کودکان با بهزیستی کشور، با حضور در مشهد و بازدید از ۲۰ خانه‌فرزندان، تعداد این مراکز در استان را ۹۵ واحد و ۰۰۰ مرکز کودکان در کشور اعلام کرده‌بود؛ ناصر ربانی، کارشناس شبه‌خانواده اداره کل بهزیستی استان، از اعلام تعداد فرزندان و تعداد مراکز خودداری می‌کند. بسا این توضیح که «به‌دلیل وجود این‌خانه‌ها در محله‌ای از شهر و به‌خاطر حفظ شأن و منزلت این کودکان و نوجوانان از ذکر تعداد آن‌ها معذوریم.» مدیرکل دفتر کودکان سازمان بهزیستی کشور البته مراکز شبه‌خانواده خراسان رضوی را به‌اندازه مجموع مراکز ۱۰ استان دانست. به‌گفته او خراسان رضوی با ۴۰ مرکز شبه‌خانواده، یک‌دوازدهم جمعیت کشور را از خود جای داده اما گستره مراکزش گسترده‌تر از میزان جمعیت است و درواقع یک‌ششم مراکز شبه‌خانواده کشور را اداره می‌کند.

● ملاقات و مرخصی‌ها تابع محدودیت‌های کرونایی است

با این توضیحات، ناصر ربانی به‌عنوان کارشناس این حوزه، به پرسش‌های گزارشگر شهرآر پاسخ می‌دهد. مهم‌ترین مسئله کنونی، وضعیت مرخصی‌ها و ملاقات‌های کودکان و نوجوانان با خانواده‌هایشان است. وی مرخصی را جزو برنامه‌های روزانه مراکز می‌داند که با بررسی تعیین می‌شود و وضعیت آن به‌دلیل شرایط همه‌گیری بیماری تغییر کرده است؛ «زمانی که شهرها فرمز بود و محدودیت کرونایی آمد و شد و مشاغل وجود داشت، ما هم ملاقات‌ها را ممنوع کردیم اما پس از آن دستورالعمل‌هایی برای پیشگیری از ابتلای کودکان پیش‌بینی کردیم. درعین حال در زمان ممنوعیت، تماس تلفنی و تصویری برقرار بود.» ربانی درباره وضعیت مرخصی می‌گوید: اکنون هم که شرایط قابل کنترل شده است، مرخصی کوتاه‌مدت

● مرخصی‌های آسیب‌زا

این مشاور خانواده می‌گوید: گاهی آسیب وارد شده از سوی خانواده آن قدر ماندگار است که حتی یک مرخصی کوتاه‌مدت و بازگشتن به فضای خانواده، زمینه‌دهنده درگیری، تنش، آسیب جسمی یا بهره‌کشی از فرزند را ایجاد کرده و وضعیت روحی و روانی‌اش را مختل می‌کند.

وی این نکته را هم اضافه می‌کند که سرزدن والدین یا بستگان هم مداوم و ثابت نیست، گاهی چندماه هم خبری از اعضای خانواده یک کودک نمی‌شود و در چنین موقعیتی، ارتباط مؤثر با والدین معنایی ندارد. درمقابل هنگامی که اعضای خانواده با سخت‌گیری مسئولان مراکز مواجه می‌شوند، اعتراض می‌کنند. این روان‌شناس درعین حال ملاقات در زمان‌های تعیین‌شده را از نظر روانی کافی می‌داند و می‌افزاید: سلامت جسمی فرزندان در کنار سلامت روانی آنان اهمیت دارد؛ به همین دلیل باید قوانین گاه سخت‌گیرانه بهزیستی و دادگاه را جدی بگیرد.

شهرآر

روزنامه شهرامید وزندگی

اشنبه ۱۷ اسفند ۱۳۹۹ ۲۳ رجب ۱۴۴۱ شماره ۳۳۳۳

۰۴

↓

جامعه

● کهن‌سال، با جانشین تلخ افسردگی

«آقا» ایده‌آلی برای امسروز فرزندان تنها مانده ماست، اگر همه چیز خوب پیش برود، اگر «تک‌فرزند» همان راه طولانی تحصیل و اقتصاد ... را به سلامت طی کند، تازه در کهن سالی «آقا» یا «خانمی» هست احتمالاً مرفه، باسواد، شیک‌پوش، و تنها، بسیار تنها.

محمد ایزدی، یک خانه‌سالمنان در مشهد را به همراه همکارانش اداره می‌کند. از درباره نسبت وضعیت روحی سالمندان این مرکز با تعداد اقوام و خویشانشان می‌پرسیم: پاسخ می‌دهد: «به‌حال بیشتر سالمندان اینجا آن قدر تنها بوده‌اند که در اینجا پناه داده شدند یا خودشان به مراکز بهزیستی استان در پاسخ می‌گویند: در این مدت با کنترل‌های شدید، میزان ابتلای اعضای خانه فرزندان در استان خیلی خوب کنترل شده است؛ به همین دلیل در ایام عید هم مرخصی‌ها و دیدارها پس از بررسی‌های لازم و در موارد لزوم رای دادگاه، برقرار خواهد بود. تعدادی از فرزندان این مراکز پیش از رسیدن به یک‌ششم سالگی به عنوانی مختلف از خانه خارج می‌شوند. اما چون می‌دانند پشت این دیوارها و پنجره‌ها کس و کاری دارند، همین چشم‌انتظاری هم برایشان قوت قلب است. آن‌هایی که هیچ کس و کاری ندارند، به‌سختی می‌توانند پس افسردگی دوران کهنوت که ناشی از تنهایی و بی‌کسی است بربایانند.»

البته دادر تصویر اول این گزارش و آنچه در خانه‌های سالمندان می‌گذرد، تنها یک برداشت از آینده «کودکان تنها» و به‌اصطلاح «یکی یک‌دانه» است. یکی یک‌دانه‌ها از زمان تولد تا پیری، اتفاقات و عواطفی متفاوت از دیگران را تجربه می‌کنند. تجربه‌های خوب یا بدی که در نهایت از آن‌ها آ‌دهای «متفاوتی» هم می‌سازد.

● تک‌فرزندان در معرض آسیب‌های بیشتری؟

«اگرچه مدرن شدن روش زندگی با تغییرات طبیعی در ساختار اجتماع و ازجمله تغییر در شکل خانواده‌ها همراه است و یکی از مهم‌ترین این تغییرات بالا رفتن تحصیلات و وسواس‌های اجتماعی پدر و مادرها و در نتیجه حساسیت بیشتر بر لزوم آگاهانه‌بودن فرزندان است، این وسواس‌ها و تاکیدها نباید تاجایی پیش برود که جامعه ما را در معرض نابودی قرار بدهد

یا نتیجه‌ای عکس آنچه به‌دلیل آن هستیم، در پی داشته باشد.» عاطفه زرگران، روان‌شناس از فرزندآوری می‌گوید: «تک‌فرزندی» برای والدین و فرزند، آثار اجتماعی این وضعیت تازه نیز قابل تأمل است. آخرین آمارهای منتشر شده از سوی مرکز آمار ایران، بیانگر رسیدن «ترخ باروری» به حدود ۱.۷۴ فرزند برای کل جمعیت مقیم کشور در سال ۱۳۹۸ است.

جمعیت سنی مشهد	۴۵ تا	۱۵ تا ۱۹	۲۰ تا ۲۴	۲۵ تا ۲۹	۳۰ تا ۳۴	۳۵ تا ۳۹	۴۰ تا ۴۴	۴۵ تا ۴۹	۵۰ تا ۵۴	۵۵ تا ۵۹	۶۰ تا ۶۴	۶۵ و بیشتر
مرد	۱۴۴,۵۵۳	۱۱۱,۷۱۷	۱۰۲,۶۱۹	۱۵۶,۶۷۶	۱۶۷,۶۹۱	۱۳۳,۸۵۸	۱۰۱,۳۱۲	۸۷,۵۵۴	۷۳,۴۸۶	۶۲,۵۴۸	۴۶,۱۶۵	۷۸,۱۶۷
زن	۱۱۸,۷۵۰	۱۱۹,۲۴۲	۱۰۴,۸۷۴	۱۵۸,۷۳۹	۱۶۷,۶۷۱	۱۳۳,۳۳۵	۹۹,۵۸۰	۸۸,۴۸۷	۷۳,۰۰۸	۶۲,۹۱۱	۴۵,۸۹۶	۷۹,۸۵۱
جمع	۲۶۳,۳۰۳	۲۳۰,۹۵۹	۲۰۷,۴۹۳	۳۱۵,۴۱۵	۳۳۵,۳۶۲	۲۶۶,۹۹۳	۲۰۰,۸۹۲	۱۷۶,۰۴۱	۱۴۶,۴۹۴	۱۲۵,۴۵۹	۹۲,۰۶۱	۱۵۸,۰۱۸

● جمعیت: نزدیک به هیچ!

جدای از تأثیرات فردی، الگوی «تک‌فرزندی» برای والدین و فرزند، آثار اجتماعی این وضعیت از تک‌فرزندی این است که محیط رشد بهتری برای فرزندانش ایجاد کنند و سعی کنند امکانات مالی و عاطفی خود را برای تربیت یک فرزند متمرکز کنند، اما واقعیت این است که در بیشتر موارد این تصمیم‌گیری در نهایت به‌ضرر

● جمعیت: نزدیک به هیچ!

● جمعیت: نزدیک به هیچ!

تنها پیر می‌شویم...

گزارش شهرآر از گسترش پدیده تک‌فرزندی که تازه‌واردهای کره‌خاکی را تنها تر کرده است

عکس: محمد حسن طوطانی/شهرآر

این میزان به‌معنی کاهش «ترخ جانشینی» است. باروری سطح جانشینی، طبق تعریف عبارت است از سطحی از باروری مورد نیاز که جمعیت قادر باشد خود را جایگزین کند. برای آنکه جمعیتی قادر باشد خود را باز تولید کند، انتظار آن است که به‌طور متوسط هر زن، یک فرزند دختر به‌دنیا آورد، به‌شرط آنکه آن فرزند دختر آن قدر زنده بماند تا فرزند دختر دیگری را جایگزین می‌خود کند و این روند برای همه نسل‌های بعدی نیز رخ دهد. میزان رشد سالانه جمعیت کشور طبق آخرین سرشماری در سال ۱۳۹۵ به حدود ۱/۲۴ درصد رسید؛ روند تغییرات این شاخص حاکی از آن است که نه‌تنها این رقم، نتیجه یک روند بلندمدت کاهش در دهه‌های اخیر است، بلکه این روند کاهشی به‌گونه‌ای ادامه یافته که طبق آخرین آمار سال ۱۳۹۸ با احتساب مابه‌التفاوت رقم ۱۴/۴ در هزار برای نرخ مولید و ۵/۵ در هزار برای نرخ فوت در کشور (یعنی حدود ۱۴ ولادت و ۶ فوت به‌ازای هر هزار نفر جمعیت)، میزان رشد طبیعی جمعیت به رقم ۰/۸ درصد رسیده و به پایین‌تر از یک درصد کاهش یافته‌است.

● کاهش آسیب‌ها یا شناخت بیشتر تک‌فرزندان

عاطفه زرگران، روان‌شناس کودک، به شهرآر می‌گوید: «اگرچه پدیده تک‌فرزندی به‌خودی خود می‌تواند هم افراد و خانواده‌ها و هم جامعه را در معرض تهدید قرار دهد، لازم است این آموزش خانواده‌های بزرگ‌تر توانمندی‌های کمتری دارند یا در معرض آسیب‌های بیشتری هستند»

● هشدار درباره یک فاجعه اجتماعی

از شاهکارهای افراط و تفریط جامعه ما، یکی هم بلندشدن آوازه هراس از فرزندآوری ایرانیان است. تا جایی که چندی پیش دکتر کیانوش جهانپور، رئیس مرکز اطلاع‌رسانی وزارت بهداشت و در مان، توثیتی را از خانم ملیندا گیتس، همسر بیل گیتس که به‌عنوان بنیان‌گذار مایکروسافت شناخته می‌شود، با نشر کرد که در آن براساس آمار جهانی به کاهش آمار فرزند به‌ازای هر خانم ارائه چند جدول در صفحه توییتر خود از ارتقای در این توثیت آمده است: «سرّیع‌ترین کاهش نرخ فرزندآوری به‌ازای هر زن در تاریخ جهان در ایران اتفاق افتاده است که با واکنش‌های بسیار زیاد کاربران مواجه شده است. خانم گیتس با ارائه چند جدول در صفحه توییتر خود از ارتقای کیفیت زندگی در سراسر جهان صحبت کرده، در حالی که تعداد مولایید در ایران کاهش یافته است.»

● سندرم تک‌فرزندی

با همه این‌احوال، درمقابل، گروهی از روان‌شناسان و جامعه‌شناسان معتقدند پیرمرد روبودشامبر آبی طلایی‌اش را به تن کرده، در حالی که چاقو می‌گذارد به دل هندوانه خنک، سرخی هندوانه را به خواهر و برادرهاش، به بچه‌ها و نوه‌هایش تعارف می‌کند، بعد خودش را ولو می‌کند روی بالش زربفت کنار حیاط و بدن خسته‌اش را کش‌وقوس می‌دهد و غم‌هایش را گم می‌کند بین قهقهه فرزندان جوان‌تر و نوه‌های کوچکش که از سروکول هم بالا می‌روند. از خاطره‌های مشترکشان عبور می‌کنند و «پیر» بودن را برای «آقا» دل‌چسب می‌کنند. روز و روزگار «آقا» ایده‌آل هست یا نیست، حال خوشی دارد و خنده‌های خواهرها و برادرها و بچه‌ها و نوه‌هایش را با دلیانی عوض نمی‌کنند...

جمعیت سنی مشهد	۴۵ تا	۱۵ تا ۱۹	۲۰ تا ۲۴	۲۵ تا ۲۹	۳۰ تا ۳۴	۳۵ تا ۳۹	۴۰ تا ۴۴	۴۵ تا ۴۹	۵۰ تا ۵۴	۵۵ تا ۵۹	۶۰ تا ۶۴	۶۵ و بیشتر
مرد	۱۴۴,۵۵۳	۱۱۱,۷۱۷	۱۰۲,۶۱۹	۱۵۶,۶۷۶	۱۶۷,۶۹۱	۱۳۳,۸۵۸	۱۰۱,۳۱۲	۸۷,۵۵۴	۷۳,۴۸۶	۶۲,۵۴۸	۴۶,۱۶۵	۷۸,۱۶۷
زن	۱۱۸,۷۵۰	۱۱۹,۲۴۲	۱۰۴,۸۷۴	۱۵۸,۷۳۹	۱۶۷,۶۷۱	۱۳۳,۳۳۵	۹۹,۵۸۰	۸۸,۴۸۷	۷۳,۰۰۸	۶۲,۹۱۱	۴۵,۸۹۶	۷۹,۸۵۱
جمع	۲۶۳,۳۰۳	۲۳۰,۹۵۹	۲۰۷,۴۹۳	۳۱۵,۴۱۵	۳۳۵,۳۶۲	۲۶۶,۹۹۳	۲۰۰,۸۹۲	۱۷۶,۰۴۱	۱۴۶,۴۹۴	۱۲۵,۴۵۹	۹۲,۰۶۱	۱۵۸,۰۱۸

جمعیت کشوری به نفر	جمعیت کشوری به نفر	جمعیت کشوری به نفر
زیر ۲۵ سال ۳۱,۰۴۴,۵۴۱	زیر ۲۵ سال ۲,۶۹۷,۷۳۶	زیر ۲۵ سال ۱,۱۸۴,۴۴۹

۳۰ تا ۳۴ سال ۳۴,۱۹۱,۰۷۴	۳۰ تا ۳۴ سال ۲,۶۴۶,۵۷۲	۳۰ تا ۳۴ سال ۱,۲۹۴,۷۰۳
بالای ۵۰ سال ۱۴,۶۹۰,۶۵۵	بالای ۵۰ سال ۱,۰۹۰,۱۹۳	بالای ۵۰ سال ۵۲۲,۰۵۲

پراکندگی افراد پراکندگی افراد پراکندگی افراد	تعداد خانوارهای استان	تعداد خانوارهای استان
زیر ۲۵ سال ۱۳۹ نفر	زیر ۲۵ سال ۱۳۹ نفر	زیر ۲۵ سال ۱۳۹ نفر
در خانوارهای ایرانی	در خانوارهای استان	در خانوارهای ایرانی